

השמחה בחלקנו

מהי "שמחה בחלקנו"?

"משנכנס אדר - מרבים בשמחה"

כיצד מכניסים שמחה אל הלב?

החיים מלאי טרדות וקשיים, ובעיות שונות צצות פה ושם ומעכירות את מצב הרוח. נראה לאדם, כי לו יהיה לו כל טוב העולם - אז יהיה המאושר. האמנם?
חז"ל למדונו: "איזהו עשיר - השמח בחלקו" אדם ששמח במצבו בחיים, בתנאי חייו האישיים והכלכליים הוא העשיר האמיתי, ולא העשיר בנכסים חומריים.
שמחה בחלקנו היא שמחה בתנאי חייו, הידיעה שמה שנעשה עמנו הוא הכי טוב שאפשר, וזה לשון רבינו חיים ויטאל (שערי קדושה, ח"א):

השמחה התדירית בחלקו, כי כל דעבדין מן שמיא - לטב

* תנו דוגמה למצב בו היהודי נזקק לידיעה זו, ורק היא יכולה לגרום לו שמחה: _____

שמחה זו - מה מהותה? מסביר בעל "נתיבות שלום":

"שמחה היא תפיסה מיוחדת, היא דרך ושיטה בחיים, הבאה מתוך התבוננות מעמיקה ובכל המצבים והתנאים באין הבדל אם יש ממה להיות שמח אם לאו ואם יש לו מצב רוח מתאים לכך..."

שמחה בחלקנו אינה נובעת מתפיסה שטחית וקלילה של החיים. היא אינה חלק מתרבות ה"יהיה בסדר" המאפיינת את הציבור שאינו שומר תורה ומצוות. הם, המציעים לנו "לקחת את החיים בקלות" (take it easy) אינם שמחים באמת בבעיה שהתרגשה על ראשם, הם רק מתעצלים לחשוב וחוששים לקלקל את מצב רוחם בירידה לפרטי בעיה.

אצל יהודי שומר מצוות, שמחה בחלקו היא שיטה, היא תוצאה של חשיבה.

נסו לתאר את תהליך החשיבה בשעת בעיה, המוביל לשמחת אמת. _____

ב. "השמחה בחלקו" - הדמרות

* חשבו על מכריכם, נסו לערוך רשימה של הנחמדים שביניהם. האם הם שמחים ואופטימיים בטבעם? _____

האדם ה"שמח בחלקו" הופך להיות נערץ ומקובל בחברה, כי שמחתו מקרינה נינוחות ונעימות לסביבה.

וכך אומר בעל ה"נתיבות שלום":

"זו המידה המעניקה לאדם את האושר הגדול בחיים, בין בנוגע לעניינים שבין אדם לבוראו, ובין בעניינים שבין אדם לחברו, ובין אדם לעצמו.

כי מה אומלל הוא האדם העצוב, שמרוחק חייו מבוראו, ובלתי נסבל על חבריו וקרוביו, ואפילו על בני ביתו אינו מקובל. כל ימי עצוב רעים, אפילו בשבתות ובחגים".

* חשבו, מדוע ימי העצוב רעים גם בימי שמחה כשבת וחג? _____

לעומת דמותו השלילית של העצוב, מספר היה הגאון מוילנא מעשה בזקן וזקנה שהיו שמחים בחלקם:

בשנות גלותו של הגאון הוא הגיע לעיירה קטנה בפולין, וכדרכו פנה לבית המדרש ולמד שם עד אור הבוקר. לאחר התפילה הבחין הגאון בזקן עיוור, מוכתר בטלית ותפילין, הלומד ומשגן בע"פ בקדושה ובטהרה. כאשר עזבו כל המתפללים את בית

הכנסת, נכנסה אשתו של הזקן והגישה לו ארוחת בוקר. העיר לה הזקן "בודאי נמצא כאן אברך קדוש ששמעתיו לומד במתיקות כל הלילה, גשי נא אליו, ובקשי ממנו שיסעד עמי".
עשתה האישה כעצת בעלה, אך הגאון סירב בטענה שאולי אין הסעודה מספקת לבעליה. האישה הוסיפה להפציר בו וגם בעלה הצטרף והוסיף: אל יחשוש כבודו, אשתי אוספת בבית הריחיים את שארית הקמח, ומזה אנו אוכלים ב"ה לשובע, אפילו עניים מתפרנסים על שולחנו. לאחר הפצרות מרובות הסכים הגאון.
לפני שבת פנה אליו הזקן והזמינו גם לשבת. בשבת ביתי ערוך כמנהג בעלי בתים נכבדים, הסביר הזקן, והוסיף לספר על מקורות כלכלתם: לקראת שבת אשתי עוסקת במריטת עופות בבית המטבחים ובשכרה היא מקבלת רגליהם וראשיהם של העופות ומזה היא מכינה מטעמים לשבת, ומשארית הקמח אופה חלות. הגאון שוב לא יכל לסרב, ובסעודו שם בשבת נוכח לדעת שאורחים חשובים סועדים ונהנים שם, ועל כולם מנצח הזקן שפניו קורנים ושכינה שרויה עליו.

במקורות הקודמים ראינו ניגודים קיצוניים: דמות העצוב - מחד גיסא ודמות השמח - מאידך גיסא. אך אפילו אצל אותו אדם עצמו ניתן לחוש בניגוד שבין העצב לשמחה, בין הזמן שהא בוחר להתלונן על מצבו - והזמן שהוא שמח בחלקו.

סיפור נודע מספר על רבי חצקיל, שואב המים שהיה מהלך בסמטאות העיירה, כשאסל מונח על כתפיו השחוחות, ושני דליים מים משני צידיו.

פגש בו הבעש"ט הקדוש ושאלו: "מה שלומך רבי חצקיל?"

"אוי", נאנח שואב המים, "חיי קשים מנשוא, אני הולך ומזדקן מיום ליום, כוחותי הדלים הולכים ואוזלים, אינני כבר אותו חצקיל של ימים עברו, ובכל זאת נגזר עלי לשאת את האסל הכבד ולטפס מידי יום ביומו עד לקומות העליונות ובעד כל הטרחה הרבה אני מקבל בתמורה רק כמה פרוטות עלובות ... אוי, כמה אומלל אני!"
למחרת, שוב פגש בו הבעש"ט, אך הפעם הבחין בחיוך קל על שפתיו.

" מה שלומך היום ר' חצקיל?" שאלו.

"הו, ב"ה! כולי שבח והודיה לקב"ה על חסדיו הרבים שהוא גומל עימי: הנה, כבר אינני צעיר, וכוחותי אינם כפי שהיו, ובכל זאת אני מסוגל לשאת את האסל הכבד על כתפי, ולטפס אפילו עד לקומות העליונות! מה מאושר אני שעדיין יש לי אפשרות להתפרנס בעצמי מיגיע כפי ולא להזדקק ח"ו לידי מתנת ב"ו! למרות שהכנסותי מסתכמות בפרוטות בודדות, הרי אני מרויח אותן בעצמי וביושר! היש מאושר יותר ממני?!"

ג. איך מגיעים למידת 'השמחה בחלקו'?

קראו את המאמר הבא (מתוך "עין יהודית" - יוחנן דוד סלומון):

שבח וכבוד

כדלקה בשדה קוצים פשטה בבנין השמועה: וולוול קנה מכונת! רוב השומעים נהנו מהשמועה הטובה ושמחו בשמחתו ובשמחת משפחתו על הקניה. הם באמת צריכים את זה, העירו בטוב לב. המכונת תסייע לו בעבודתו כאחראי בבית התבשיל לזקנים, וגם תשרת את משפחתו הגדולה בסידור עניניהם. רק השכן ממול, בעל מכונת היוקרה, שאל בגיחוך: מה קנה וולוול, וולבו?
השכן מן הקומה הרביעית וזה מן הקומה הראשונה נזדמנו יחד בחדר המדרגות בצאתם לרחוב. בעוברם ליד משטח החניה הם נתקלו בוולוול הטורח בחיבה יתירה ברחיצתה של מכונת אמריקאית גדולה וישנה, כשכל זאטוטיו, הקטנים עם הגדולים, מקיפים אותה מסביב ועיניהם בורקות.

מה אתם אומרים על המכונת שקנית? שאל וולוול כשהוא תולה עינים כמהות במוצא פיהם של שני השכנים. השכן מלמטה, שהיה בעצמו בעל מכונת, העיף מבט מזלזל במכונת המיושנת, על משטחי הפח הגדולים שלה המשופעים בשריטות, על הצבע המתקלף פה ושם ועל נקודות החלודה המכסות כל חלקה טובה. כמה שלמת בעדה? שאל. בהיסוס מה ענה וולוול: אלפיים ושמונה מאות שקלים. השכן עצר בקושי עקימת אף, סקר עוד פעם את הגרוטאה הענקית ועמד לפתוח את פיו, אך השכן מלמעלה הקדימו:

וולוול, זו ממש מציאה, תוכל בסיבוב אחד בבוקר לקחת את כל הילדים, זה לגן, זו לפעוטון ואלה לתלמוד תורה ולבית הספר. זה נפלא, יש בפנים מקום לכולם, לא כמו במכונות הקטנות החדשות שבקושי מכילות משפחה מעוטת נפשות. מכונת כזאת גם יותר בטוחה, תראה איזה עובי של פחים! ממש ברזל! זה לא נייר כסף דקיק שממנו מיצרים היום מכונות שבתאונה הכי קטנה, רח"ל, הן מתקפלות כמו אקורדיון...

פניו של וולוול זהרו. הוא העביר ידו בלטיפה של חיבה על כנף המכוננית ואמר לשכן מלמעלה: אם פעם תצטרך איזו נסיעה דחופה או להעביר משהו גדול, אל תתבייש! אשמח להראות לך מה המכוננית הזאת יודעת לעשות.

השכן מלמעלה מיהר לתפוס בשרוולו של חברו לבל יקלקל את האווירה, ותוך שהוא מברך את וולוול בנסיעות בטוחות ושמחות משך את חברו והם עזבו יחד את המקום. אמור לי, אמר השכן מלמעלה כשהתרחקו מעט: איך אתה מסוגל לשבח קניה גרועה של גרוטאה כזו? הרי כל שני וחמישי הוא יצטרך לבקר במוסך. ואיזה מראה יש לה! אני לא הייתי מוכן לקבל דבר שכזה אפילו בחינם. אתה משבח את עובי הפחים, אבל האם יודע אתה מה משקל מכוננית כזאת! אתה יודע כמה בנוזן שותה המנוע? הוא זקוק לבאר נפט פרטית שתסע אחריו!

ראה, חביבי, ענה השכן העליון, אני מצווה ועומד על ידי חכמינו לשבח את המכוננית. הגמרא אומרת כי הלוקח מקח רע מן השוק, ישבחנו (את המקח) בעיניו. אני אמור לחפש ולמצוא את שבחי המקח, על אף שהוא מקח רע, ולציין אותם באזניו של הקונה למען ישמח במקחו ויהיה מרוצה. לא אמרתי שזה קל, אבל זה בהחלט אפשרי.

תסלח לי, אמר השכן התחתון, וכי אני צריך להיות שקרן כדי לעשות לטפש הזה מצב רוח טוב? הוא עשה עסק רע, רע מאד! זו האמת. את זה הייתי אומר לו אילו בא להתיעץ איתי לפני הקניה. אז מדוע אני צריך לשקר?

מי אמר לך לשקר? שאל השכן העליון. וכי בכל השבחים ששיבחתי אני את המכוננית היה איזה שהוא שקר? אתה מניח מראש שאם המקח הוא רע, בהכרח אין בו שום צד של שבח. אבל לאמיתו של דבר יש בכל ענין בעולם צדדים רבים מאד, חלקם חיוביים וחלקם שליליים. מי שהולך לעשות עסק, ראוי לו לשקול את כל הצדדים שדעתו יכולה להקיף, לשקלל אותם ולהחליט אם לבצע את העסק או לדחותה. השורה האחרונה של סיכום כל הצדדים היא הקובעת אם היה זה מקח טוב או רע. אבל כאשר אדם כבר עשה עסקה וקנה את המקח ואין הוא יכול לחזור בו, והשאלה איננה אם להחזיר את המקח ולבטלו, במקרה כזה אנו חייבים לחפש ולמצוא את הצדדים החיוביים שבמקח ולאומרם לקונה כדי לגרום לו למצב רוח טוב. זוהי באמת חובתנו. בשום מקום לא כתוב שאנו פטורים מחובה זו כלפי אדם שאינו די פיקח לפי תפיסתנו. אבל, התפתל עדיין המקטרג, איך אני יכול למצוא חיוב בקניה טפשית כזו? הרי הוא זרק את כספו לפח, ועוד התנדב לפרנס קבע את בעלי המוסכים. השכן מלמעלה לא נסוג, והסביר בהרחבה: אילו אתה היית מוכר מכוננית כזאת, והיית צריך לשכנע קונה לקנות אותה, בלי ספק היית מאמץ את כשרונך והיית מצליח למצוא מספר עצום של מעלות טובות במכוננית, וכל זאת מבלי להוציא מלה אחת של שקר מפיד. זה פשוט ענין של אינטרס. ברגע שיש לך ענין להציג את הטוב שבממכר, לבך נוטה באופן טבעי לכך ואתה מוצא כבר כל מיני מעלות שאדם מן הצד בהסתכלות שטחית לא היה מבחין בהן כלל.

לאחר שקראתם, מלאו את הטבלה הבאה:

העובדה	המעלה	החסרון
מכוננית גדולה	מכילה ברווח את כל המשפחה	צורכת דלק רב
פחים עבים		
מכוננית מיושנת	זולה	

כיצד הופכים כל חסרון למעלה?
 "הכל עניין של אינטרס". כאשר האינטרס הוא לראות את הטוב והחיובי שבחפץ או במצב - קל לשבח, וכתוצאה מכך - לשמוח בו.
 * חשבו על תכונות אופי שליליות שיש בכם:
 עתה, חשבו כיצד שדכן עתידי יהפוך אותן לתכונות טובות ויחמיא עליהן:

ד. סיום

בברכת המזון אנו אומרים: "ודרשי ה' לא יחסרו כל טוב".

האמנם? האם יראי ה' ודורשיו חיים ברווחה ויש להם כל טוב העולם? הלא במציאות אנו רואים רבים מהם חיים בדלות ובמחסור?

התשובה נעוצה בדיוק המילים: "ודורשי ה' לא יחסרו כל טוב" - הם אינם חשים כל חסר, נדמה להם שמה שיש להם - הוא כל טוב! וזו הברכה האמיתית, לזכות לתחושה זו של כל טוב ואין מחסור. כיוצא בזה, אבותינו הקדושים שמחו בחלקם.

אברהם אבינו לא חפץ לקבל מאום ממלך סדום: "_____ (בראשית י"ד כ"ג - צטטו).

גם יעקב אמר לעשיו: "_____ (בראשית ל"ג י"א - צטטו. העתיקו גם את דברי רש"י):

זוהו שנאמר עליהם: "כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל" - במידת "כל", מדת הסתפקות ושמחה בחלקם.

ולוואי ונזכה לכך גם אנו!